

Obsah

Varování aneb Komu tato knížka není určena—13

Úvodem—15

Kapitola první

O pojmu (ne)přesnost—19

O pojmu přesnosti zcela obecně—19

O tom, s jakými slovy se v českých textech spojuje slovo
přesný—20

O tom, proč potřebujeme pojem přesnosti a jak se pojem
přesnosti patrně zrodil—20

O pojmech *přesný čas*, *přesná informace* a *přesná příčina*—22

O tom, co vše označujeme za nepřesné—29

O výroku „nepřesná formulace“—30

O výroku „nepřesné slovo“—32

Nad několika citáty na téma přesnost —34

Kapitola druhá

Nepřesnost jako vlastnost elementů jazykového systému—40

Jazyk jako produkt intuitivního myšlení a soubor sociálních
norem—40

O nepřesnosti slov—42

Obecné zamyšlení, jedna osobní vzpomínka

a *potřební lidé* —42

Slovo a pojem —48

Nepřesnost slov a nepřesnost pojmů —52

O druzích pojmové (ne)přesnosti v zrcadle

významů slov —53

O nepřesnosti syntaxe —66

Dvě poznámky místo úvodu —66

O nepřesnosti spojení dvou slov —70

O nepřesnosti větné struktury —82

Nepřesnost, již nerozezná ani lingvista —99

Kapitola třetí

Nepřesnost jako vlastnost aktuálního textu —101

Úvodem této kapitoly —101

8 Malá ukázka z velké beletrie —101

Nepřesnost ve volbě a užívání slov —103

Slovo nebo slovní spojení je užito v jiném významu,
než který obvykle má —103

Nevhodná či neuzuální spojitelnost slov —116

Kumulace slov, která se svým významem vylučují —118

Běžný jazyk versus odborné vyjadřování —121

Nepřesnost ve volbě morfologického prostředku —123

Komparativ —123

Vid —125

Reflexivní slovesa —127

Nepřesnost v nelineární syntaxi —128

Problémy se shodou neboli kongruencí —128

Problémy s negací —130

Problém přívlastku —131

Restriktivnost a nerestriktivnost atribuce —131

Vágnost přívlastku —134

Syntaktická stavba přívlastku —135

Srovnávací konstrukce —137

Křížení syntaktických celků —138

Jeden větný člen je zároveň objektem i subjektem děje —141

Zeugma —141

Gradace *s jen* a *nejen* —143

Forma otázky —144

Problémy s koordinací —145

Problémy se stavbou souvětí: nevhodně užitá spojka —146

Nepřesnost v lineární syntaxi —147

Fixní pravidla linearit a jejich porušování —147

- Nepravé skladební dvojice — 148
 Příliš velká nebo nenáležitá vzdálenost
 mezi členy syntagmatu — 152
 Nevhodně umístěná partikule,
 adverbium nebo adjektivum — 154
 Souvztažnost se zájmenem nebo adjektivem — 156
 Pořadí přívlasktů a zájmen — 158
 Aktuální pravidla linearity (tzv. aktuální členění věty)
 a jejich porušování — 160
 Vztah celku a jeho části - vágnost, nepřesnost
 nebo nezáměr rozlišovat? — 169
 Problémy s kvantifikací — 169
 Vztah celku a části bez kvantifikace — 172
 Jak dlouhý je okamžik? — 176
 Jeden případ velmi speciální — 177
 Nadměrná implicitnost — 178
 Nadměrná komprimace sdělení — 182
 Běžné případy nadměrné komprimace sdělení
 různého druhu — 182
 Nadměrná komprimace sdělení vedoucí
 k rozporu mezi formou a jejím obsahem — 184
 Nadměrná komprimace sdělení vedoucí
 k nesrozumitelnému, rozpornému či nedostatečně
 jasnému výroku nebo k nesouvislosti argumentů — 185
 Nadměrná komprimace sdělení vedoucí
 k nesmyslnému či nepravdivému výroku
 nebo k výroku neodpovídajícímu realitě — 189
 Zmatená výstavba věty či celého textu — 191
 Rozpor mezi tvrzeními — 192
 Odkazování k nedefinovanému pojmu jako
 k pojmu definovanému — 193
 Manipulace s pojmy a slovy — 194
 Pojmy z běžného života — 196
 Pojmy užívané v politice a médiích — 206
 Mezi běžným životem a vědou: přeměna a mizení jevů — 210
 Problémy klasifikace — 211
 Slovo *bůh* — 212

Slova *duše* a *duch* — 220

Slovo *víra* — 222

Kapitola čtvrtá

Jazyk a věda — 224

Co je věda — 224

K jazyku vědy obecně — 227

Dva citáty úvodem — 227

O složitosti vědeckého vyjadřování — 229

10 Od reality přes pojem ke slovu a termínu - a zpět — 233

Něco a nic — 237

Terminologická synonymie — 239

Slova a pojmy v popularizačních knihách

o teoretické fyzice — 240

Filozofický a spekulativní rozměr v jazyce

teoretických fyziků — 240

O slovech, termínech a pojmech z hlediska

přirozeného jazyka a z hlediska fyziky — 243

O slovech *hmota*, *materie* a *látka*,

jejich ekvivalentech v jiných jazycích

a jimi vyjadřovaných pojmech — 244

O slovech *síla* a *energie*, jejich ekvivalentech

v cizích jazycích a jim odpovídajících pojmech — 248

O slovech *vesmír*, *prostor*, *rozměr* a *prázdnost* a jim

odpovídajících pojmech — 252

K definicím vybraných pojmů v lingvistice a v biologii — 258

Úvodem — 258

K několika pojmům v lingvistice — 260

Slovo — 260

Slovní druhy — 261

Zvratné sloveso — 261

Vid — 262

Deminutivum — 263

Koncovka — 264

Styl — 265

Ke dvěma termínům užívaným v biologii

a k pojmům, které vyjadřují — 267

Gen	—267
Druh	—275
Vágnost a nepřesnost jazykového vyjadřování ve vysokoškolských učebnicích biologie	—280
Úvodem	—280
Význam slov obecně	—281
Význam slov z hlediska identity jevu	—288
Neúplnost informace z hlediska vztahu celku a části	—291
Předsudkové zobecňování	—292
Pojem účelnosti	—292
Různé formulační vady a nedostatky	—293
Slovo závěrem	—302
Závěrem	—303
Bibliografie	—307
Rejstřík	—310

Vzdělání a inteligentní lidé, jimiž podobné knihy bývají určeny, se dají vzhledem ke svým náhledům světa rozdělit – v symbolické zkratce – do dvou kategorií: jedni věří v boga, a druzí ve vošky třesky. Jedni se snaží rušit hranice věcí a jevů, druzí usilují o hledání řádu, smyslu a hranic ve světě přistupném našemu poznání; jedni nevěří v poznatelnost světa ani v rozlišování hodnot, druzí vidí v poznávání a obraničování smysl lidské existence.

K první kategorii vzdělanců a přemýšlivců patřil Fritz Mauthner, který v prvním svazku svého díla píše: „Tak jako na nesčetných keřích vinné révy téže odrůdy s jejich bezpočtem ústíků a hroznů ne-najdeme dva lístky nebo dvě bobule stejné, tak ani jedinečné slovo, jež milionkrát kličilo v miliónech myslí, nemá u dvou různých lidí týž obsah a touž hodnotu.“ Jak krásně řečeno, že?

K druhé kategorii lidí vzdělaných a přemýšlivých patřil náš Karel Čapek, který na tužež téma v roce 1927 (tedy ve svých

1. Pro zajímavost ozřejmím, že o tomto zájmu Fritze Mauthnera o K. Čapka v *Hovorách s F. G. Mauthnerem* ze 27. srpna 1927, když byl prezidentem, píše se mnohou německou jazyky Fritz Mauthner: „Je mi milo, že jsem se podíval, jak vypadá čestný Čech.“